

arbeta vidare, och försvara oss, men var är alla de andra? Varför kommer inte världen till oss med sina hjärtan?

Från gränszonen ropade Spandau som förut. Alla lyssnade.

OPERATION PLOGFÅRAN

Negev! Negev! Det nationella uppbrottets hymn, det trotsiga arbetets hymn, ett härtåg med vetenskap och teknik mot den förtorkade öknen, pionjärernas ensamma kamp mot ensamheten. Drömmen om en civilisation, om städer, trädgårdar, industrier, ljus, den palestinska rekonstruktionens verkstad, drömmen om ett organiserat hem. Negev — begynnelsen. Mörkrets land, nomadernas land, ingen mans land, avstånd, avstånd. Sista etappen på en lång vandring, nuets revansch för det förflutna, nuets självuppooffring för framtiden...

— Öknen skall blomma som en ros!

Den palestinska sydöknen sträcker sig triangelformigt åt söder från höjden av de arabiska städerna Hebron och Gaza ned mot Röda havets nordspets, dess östliga arm. Den bryter sig in kilformigt mellan Transjordaniens och Egyptens gränser, nästan linjeräta. Denna trekant är Negev. Den omfattar hälften av Palestinas totala areal, dess ödsligaste del. De arkeologer som under många år har bedrivit undersökningar inom dessa områden har påträffat många spår av gammal civilisation, förvittrade lämningar av städer och kloster som ökensanden har sopat igen, spår av terrassmurar som har givit

vika, brunnar som för länge sedan har slammats igen, och många skärvor av gamla krukor. Sedan många hundra år är civilisationen borta, återstår endast några små arabsamhällen som står närmare medeltid än nutid. Öknens ligger övergiven.

Endast längs Negev's nordliga utkanter sträcker sig några odlade områden, bördigare jord. Längre åt söder tar sandvidderna snart överhanden, landet blir allt mera förtorkat, allt gulare, allt gråare. Här tar grönskan alldeles slut och uppträder sedan endast tillfälligt, snålt, med några eländiga träd ensamma i det oöverskådliga sandhavet eller några ängsliga klungor solhärdade tamarisker och taggiga acacior längs de torra flodbäddarna, där regnvattnet från Hebronbergens sydsluttningar under några veckor om året drar fram med strida strömmar och försvinner utan att ha uppnått havet...

Större delen av dessa ökenområden hade enligt delningsplanen överlåtits till den judiska staten, med undantag för ett bumerangformat bälte längs kusten, på båda sidor om Gaza, och vidare i vinkel ungefär lika långt längs Egyptens gräns. (Längs denna zon ryckte de egyptiska trupperna fram norr ut under offensivens första skede.) Negev var inte bara geografiskt den judiska statens största massa, enligt delningen, utan också dess största reservoar av koloniserbar mark.

Den forskning som strävade att fastställa Palestinas historia efter biblisk tid synes vara enig om att resterna av den förgångna civilisationen hänförs sig till en period under första årtusendet e. K., under den romerska och bysantinska eran, när ett

synbarligen högt kultiverat folk byggde sina städer inom dessa områden, där karavanvägarna från Medelhavet till Indien, från Afrika till Syrien korsade sig. Kring de stora handelscentra som anlades här växte snart blomstrande odlingsarealer fram, jorden terrasserades för att inte sköljas bort av de häftiga korta regnen, kanaler, dammar, akvedukter, reservoarer byggdes på romerskt maner, trädgårdar planterades, åkrar plöjdes, jorden gav... Så störtade det organiserade Rom och det rika Bysans, Negev's organisation bröt samman med dem, en period av misär inträdde, när arabiska ökenstammar drog plundrande in över städerna, när befolkningen flydde, terrasserna fick förfalla, murarna revs. Öknens återtog vad den hade givit.

Det var mycket länge sedan, tusen år eller mera.

Sedan dess har den historiska striden mellan städernas folk och öknarnas folk, mellan de bofasta och de flyttande, mellan bonden och herden, mellan Abel och Kain, fortsatt nästan oavbrutet, med dålig lycka för bonden: små odlingar som uppstått på de gamla terrasserade platserna, kring de eländiga oaserna, hade åter utsatts för angrepp av öknens kamelryttare, byarna skövlades, befolkningen nedgjordes, boskapen drevs in bland trädgårdarna... Småningom har nästan varje spår av jordbruk försvunnit från Negev, sydöknens har förblivit en öken, befolkad av nomader. Under modern tid har också nomaderna börjat försvinna, sedan motortransporterna trängde ut lastdjuren, sedan flygplan insattes mot de plundrande ryttarna, beduinerna har av tvång blivit drängar åt de jordäggande paschorna

eller dragit in till städerna, det är inte längre många kvar av dem.

Under samma tid, den moderna tiden, de allra senaste åren, har sydöknens sett nya kolonister komma för att slå ned sina bopålar här, som för årtusenden sedan. Den hårda arbetsprincipen var att genom mobilisering av den moderna teknikens resurser åter bringa öknen att blomma, samla upp regnvattnet från bergen, dra vattenrör genom obygden, borra brunnar, uppföra terrasser, bygga landsvägar och städer. Det var ett ofantligt projekt, men möjligt. En rapport från Lawrence hade meddelat om Negev: "Endast ett sparsamt och mycket klokt jordbrukande folk kan existera här." Detta folk kom. Det fastställde att ansenliga delar av ökenområdet bestod av fruktbar jord som hade förfallit, men kunde återuppväckas genom arbete. De inledde detta arbete med hela entusiasmen och beslutsamheten hos ett folk som strävar efter ett hem. Dess styrka bestod däri att det inte hade något annat hem.

De första tätlägren slogs upp under världskrigets sista år, de första barackbyarna byggdes förskansade bakom taggtråd mot nomadernas raider, de första vattendammarna byggdes, rören drogs, man experimenterade med jorden, plöjde och sådde.

Negev's sionistiska pionjärer var fortfarande mycket få, omkring fem hundra, när det nya palestinska kriget bröt ut. Deras genomsnittliga ålder var tjugu år.

*

En larmande kör av grodröster hördes utanför fönstret, som täcktes av nattmörkret som av en nomadkvinnas svarta dok. Men himlen var genomspunnen av stjärnornas glitter, ett korsstygnsbroderi med silvertråd: fina strålglänsande punkter.

Kring grodorna stod militärbarackernas mörka kistor, men några fönster var fortfarande upplysta av gult elektriskt sken och kastade sneda ljustrapetser framför sig över gårdens upprivna lera. Under de senaste dagarna hade det regnat kraftigt, och åkervägarna var så vattendränkta att stora lasttruckar och pansarbilar knappt orkade ta sig fram, hasande som båtar genom modden. Hela gården mellan barackerna var sönderplöjd av knädjupa hjulspår, gropig som ett månlandskap, klubbig som lim. På barackernas gångbroar hade många skor satt leriga spår. Ur mörkret strömmade ibland några trevande ackord från ett dragspel, ackompanjerade av en palestinsk flöjt, en sträv suggestiv flickröst stämde in. Regnet hade slutat föregående dag, när transporten ännu hade varit på väg, vädret var klart, öknens nattkyla drog isande genom de oeldade rummen. Var kom grodorna ifrån? En vattenpöl hade samlats på gården kring ett sprucket vattenrör, grodorna satt i pölen och larmade som ankor mot himlen.

Lägre och kolonin Nir Am var sydöknens muskel. Kring Nir Am böljade kollektivbyns åkrar, som anslöt till andra judiska byar, vidare följde breda gräsvallar, sedan ett bälte gula sanddynor, sedan havet. Från högt belägna punkter kunde man genom mörkret skymta ljusen i det arabiska

Gaza någon mil bort. Söder om Nir Am började öknen.

Här var odlingsgränsen, den gröna gränsen, Negevns nordligaste bälte. Från denna punkt pumpades längs en flerarmad rörledning vatten ut över ödemarken, till civilisationens utposter. Här var också en transitostation mellan förrådsbaserna och öknen, ett kraftigt försvarat centrum med taggtrådsbälten dragna kring pumpverket och byn, sandbunkrar och värn. De stora transportkonvojerna som fortsatte att gå regelbundet från Judéens gröna odlingar måste passera delningsplanens södra flaskhals, ett område med många arabiska byar, där de gråa lerhyddorna kröp ända fram till landsvägen från båda sidor. Några andra förbindelser än dessa transporter existerade inte, men transporterna var en livsfråga för öknens folk, hela försvaret tycktes för dagen koncentrerat på detta problem: att hålla vägarna öppna. Nir Am var halva vägen. Längre åt söder blev det ännu svårare.

Vår transport hade anlänt till Nir Am föregående kväll, efter en lång resa från Rehovot, som var utgångspunkten för pansartrafiken på Negev. Under vägen hade araberna öppnat eld. Sådana händelser överraskade inte längre, de hade förvandlats till en rutin.

En väsentlig skillnad på dessa transporter och de andra var bara att passagerarna i dessa bussar utgjordes huvudsakligen av manlig ungdom, mest nya mobiliserade uppbåd på väg att förstärka öknens kolonier, några rutinerade ökensoldater på återväg från korta permissioner hemma, lika unga

som de andra. En engelsk lätt pansarbil hade anfört transporten en sträcka av vägen, men när vagnarna närmade sig den arabiska byn Gazarich, där överfallen var vanliga, hade pansar bilen ökat farten och försvunnit framåt. Kort därefter placerades ett träd över vägen framför konvojen, och alla vagnarna stannade. Innan den sista pansarluckan fälldes ned märkte jag att konvojen nyss hade passerat byn och befann sig mellan höga kaktushäckar, som sträckte sig led efter led längs vägen och bildade ogenomträngliga gröna barriärer. Från djupet av kaktussnåren kom de arabiska skotten.

Under resan hade pojkarna pratat och sjungit en hel del, det var naturligt och öppet folk, de hade lätt för att känna vemod, lätt för att skratta, men innerst i ögonen på dem låg något annat, en sorgsenhet som man möter hos många judar, också i Palestina, en stämpel som erfarenheten satt på dem, hur unga de än var. Det var pojkar från verkstäderna, från jordbrukskolonierna, från hemmen. Bussen bar med sig alla de stämningar som följer med mobiliserade uppbåd, avskedets tomhet och den nya samhörighetens värme, oron och ensamheten och längtan. De skrattade och pratade, och främlingen fick under den långa resan åter som många gånger förr lyssna till människoöden som beredvilligt öppnades för honom, och som vart för sig hade kunnat fylla böcker. En hade undkommit från tyska koncentrationsläger i Polen, befriad av ryssarna, en annan kom från rysk deportation, en tredje från skogarna, där han hade undgått lägren men inte sina tankar. Några av dem var ortodox

religiösa, de flesta inte, några kände ingen gud längre...

På träbänken bredvid mig satt en trettioårig wienare, medan bussarna rullade fram mot den arabiska byn sade han:

— Jag stannade hemma ända till 1939, hade ett skyddspass, mitt arbete var inte sådant att de kunde köra iväg mig. Sedan, när det blev outhärdligt, lyckades jag komma över till Palestina, medan familjen skingrades för alla vindar. Efter sex år återvände jag med den allierade armén över Italien, jag vandrade på Wiens gator igen, med en revolver vid sidan. Gick som en segerherre i denna stad, som hade visat mig på dörren, där jag var född, förstår ni.

— Stolt? frågade jag och lyssnade halvt.

— Nej, varför skulle jag känna mig stolt? sade han. Wien var inte längre detsamma som det hade varit, allt verkade främmande nu, allting var förött som hade betytt något, inte byggnaderna förstås, utan Wien. Jag gick på de gamla gatorna och kände inte igen dem. Varför skulle jag vara stolt? Jag var ledsen...

När skotten började knalla kröp pojkarna motvilligt ihop. Det var enstaka bössor som sköt från kaktussnåren och från främsta bussen svarade ett Bren-gevär med högljudda korta serier, för att trycka ner de arabiska skyttarna, medan eskortens folk flyttade undan trädet från vägen. Platsen var känd från tidningarna: några veckor tidigare hade araberna kraftigt spärrat av denna väg, Haganah hade förlorat fyra män, när de par om par försökte

öppna vägen. En ryktbar partisan som alla kände under namnet Grisjka nämndes bland de stupade, och männen på Kassit hade varit trista den kvällen, hade sörjt honom... Vår chaufför, en rund humoristisk karl, satt framåtlutad med ögonen vid siktspringan och rapporterade vad som försiggick där framme. Sedan reste han sig plötsligt, litet hophöjd för att inte sticka huvudet ovanför pansarkanten, sade: har ni hört den här visan? och började sjunga en slagdänga på jiddisch, flaxande med armarna och skrattande som ett sprucket krus. Det var en skenhelig, oförsämd visa från polska ghetton:

— Der Rebbele hat g'wohlt... Und so es is' g'scheen...

Bussarna började åter långsamt rulla framåt, Bren-geväret upphörde att skjuta. Pojkarna skratade uppsluppet och applåderade åt visan.

Den korta skymningen var redan förbi och det var alldeles mörkt, när transporten kom fram till Nir Am: truckarna stod som orörliga kolosser i mörkret, man hörde slamret av bleckdunkar och vapen, mörka figurer irrade mellan vagnarna med handlyktor, ibland rullade en pansarvagn förbi med strålkastarnas intensiva vita ljus glidande över den sönderplöjda leran, och man kunde plötsligt se vem man talade med. Den mekaniska stämningen från ett militärläger stod omkring oss. Sedan kom någon och ledde mig försiktigt genom leran till en barack där en brits var tillfälligt ledig, och när jag vaknade nästa morgon var hela militärläget av dagsljuset reducerat till en samling baracker och några nyuppslagna skjul av blank korrugerad plåt,

mellan vilka truckarna stod väntande. På kvällen hade David varit inne hos mig, en kraftig karl i brun läderjacka, hade förhört sig om vem jag var, vad jag önskade här. Jag hade svarat att jag kommit för att se Negev, och David hade förklarat undvikande att detta var Negev, och att ingen utomstående tidigare hade fortsatt längre åt söder, att vägen var svår.

Under hela dagen släntrade jag sedan omkring i lägret, bekantade mig med kolonins blonda småtingar som levde i sitt kollektiva barnrike där allting var smått, smått, och mycket lugnt, som om det aldrig hade varit något krig; jag besökte pumpstationen som var Negevs hjärta, såg på den väldiga vattencisternen vars klotrunda kalott reste sig högt över ängen, åt middag i matsalen, tittade på hur leran torkade i solen, försökte få tiden att gå. Först på kvällen återvände David och förklarade uppriktigt att han hade telefonerat till Tel Aviv och fått bekräftelse på att jag var all right. David frågade igen, vad jag önskade se, och jag svarade: Negev. David smålog och sade:

— En transport avgår i morgon vid middagstid. Ni kan följa med den.

Denna kväll låg jag på britsen som förut, och David satt framför mig på en stol, rökte och berättade om Negev.

Det judiska samhällets resurser och uppbyggande vilja stod bakom denna kolonisation som bedrevs av pionjärgrupperna långt ute i ödemarken. För flera år sedan hade mycket stora reserver av grundvatten lokaliserats i kustzonen, kring Gaza och Nir

Am, från sex borrhål pumpades 500 kubikmeter vatten i timmen längs fyra rörledningar ut över öknen, förbi arabiska zoner. Över 150 km vattenrör hade lagts ut, sedan hade arbetet avstannat genom krisen. Det fanns tappställen på var femte kilometer av röret, ofta närmare, araberna kunde fritt använda vattnet och gjorde det. Andra förklarade att nykomlingarna var satans utsända, som kunde få vatten att rinna uppåt i kranarna och få tomatplantor att växa i sanden, där ingenting hade växt förut. Röret anfalls ofta om nätterna, det var ständiga brott. Arabiska uppköpare betalade två palestinska pund för varje sexmeterslängd av röret, nomaderna grävde upp och stal eller sköt sönder ledningen, de svartklädda kvinnorna vandrade sedan åter med sina krukor öknens oföränderliga vandring till de avlägsna förfallna brunnarna efter vatten. Om nätterna sändes judiska pansarvagnar ut för att patrullera röret. Av pumpstationens fem rotationspumpar arbetade bara två ständigt.

Himlen vet, vilka vägar nomadernas tankar tog! Det var ett ofantligt avstånd mellan dem och den värld som kom emot dem med dessa vattenrör och sin elektriska ström. Det arabiska Gaza köpte elektrisk kraft från Tel Aviv, men arabiska sabotörer fortsatte att bränna ledningsstolparna om natten, och när lamporna slocknade i Nir Am, blev det mörkt också i Gaza. Förut hyrde judarna arabiska poster för att vakta röret; vakterna brukade skjuta sönder det för att visa att bevakningen var nödvändig. När vakttjänsten övertogs av judiska patruller, fortsatte nomaderna att skjuta på röret, eller stal.

David sade:

— Vi kommer förstås att fortsätta kolonisatio-
nen ändå, hur mycket vi än förlorar. Vi kommer
inte att låta driva oss ut härifrån, vi stannar. Men
det kunde ha varit lättare . . .

Från matbaracken hördes åter tonerna från drag-
spelet som jagades av den palestinska flöjten genom
en horrahs motståndslöst eggande dansrytmer, där
ropande skrattande jubel och gråtande vemod blan-
dades i stigande och stupande skalor. Många röster
sjöng, det var fredagskväll i lägret. David föreslog
att vi skulle bege oss dit.

Från hela matsalen hade bänkar och bord flyt-
tats ihop mot ena kortväggen och den stora barac-
ken var proppfull av ungdom som strömmade till
från alla håll, unga män och kvinnor från kollektiv-
byn, med uppknäppta skjortor och ryska linneblu-
sar med broderade kragar, soldater från militärläg-
ret med grå armétröjor och grova skor, unga flickor
från expeditionerna och från köket, civila ungdom-
liga officerare och civilt manskap, folk som nyss
återvänt från uppdrag, folk som snart skulle ut . . .
Horrahn sjöng. Kan några ord beskriva hur en äkta
palestinsk horrah dansas? Allt som var i barackens
mitt tycktes flätas samman med armar och händer,
hastigt roterande i en gungande, vaggande, snurran-
de ringdans med den ena ringen innanför den
andra, allt snävare in mot centrum, där bara fyra
eller fem virvlade runt, flera koncentriskt cirklar
av heta skrattande ansikten, fötter som löpte fjäder-
lätt runt runt, en nigande, mjukt studsande, hastigt
glidande dans i kalejdoskopiska virvlar, leende och

sjungande, buren framåt av den hastiga melodin,
med en utstrålning av ungdom och styrka . . .

Allt flera rycktes med. Ibland föll ringdansen
sönder och paren fortsatte att snurra runt, då töm-
des mitten och det återstod bara den dubbla ringen
av par, gripna av dansen, och sedan knöts åter
dansringarna samman i dansens rytm, och de som
suttit på bänkarna kom skrattande med, och man
skymtade deras ansikten som spånor, guppande i
den gemensamma virveln . . .

Flöjten hade för länge sedan tystnat, bara drag-
spelet fortsatte outtröttligt som om det hade tävlat
med de dansande: orkar de, så nog orkar jag! Och
främlingen i sitt hörn lyssnade och såg på dem,
hur de outtröttliga och unga kretsade runt, och
tänkte också: ja, nog orkar de!

Med ens slocknade ljuset, och det drog ett miss-
lynt mummel genom baracken, men dragspelet
fortsatte ännu en stund att spela lika oförtrutet som
nyss och ringarna dansade vidare, belysta av skenet
från flera ficklampor som hade tänts runt väggar-
na, och hela baracken tycktes med ens uppfylld av
deras förstorade gungande skuggor. Sedan lade sig
dansen och spelet tystnade, och bara cigarretterna
fortsatte att glöda som eldflugor runt väggarna där
man hörde andetagen från många bröst och anade
hundratals unga ansikten, upphettade av dansen.
Skenet från ficklamporna irrade runt som vita ljus-
koner genom röken, när de som höll lamporna
började piruettera med dem på skämt, och hela
scenen med detta mörker i vilket man anade mycket
intensivt liv och dessa irrande ljus påminde plöts-

ligt och sällsamt om nyårsnatten i Haifas hamn, med de vanvettigt jagande strålkastarljusen och stönet från många fartygssirener utifrån havet...

En sång togs upp från ett hörn av baracken och andra röster stämde genast in, det var en sång som sjungits av Polens judiska partisaner under kriget, och sjöngs igen som en krigsvålnad i de palestinska städerna och på fronterna, den hördes ofta. Några kraftiga oljelampor bars in, medan de övergick till en andra sång och en tredje, rösterna började splittras av skratt, och sedan kom en spenslig pojke fram och ställde sig mitt i ljusskenet och åskade tystnad. Han talade länge på den motspänstiga, gutturala hebreiskan, en instruktör, utsänd från centrum till Negevs kolonier för att informera folket i öknen om ledningens planer och det aktuella läget, som de stod mitt inne i. Ungdomarna lyssnade och teg, och tystnaden i denna nyss bullersamma barack tycktes understryka allvaret hos det som sades från ljuskretsen av lampor, som stod mitt på golvet.

Det var sent. Jag trängde mig ut mellan de ryska linneblusarna och de tjocka soldattröjorna, ut i det stjärnklara mörkret, gick en omväg ned mot baracken, trampade genom leran. När jag hunnit ända fram till dörren, tändes åter ljuset i barackerna, och snart kom horrahn tillbaka med dragspel och sång från många starka strupar, och sedan fortsatte Haganah att dansa länge ännu, så att golvplankorna bågnade, och från mörkret svarade grodorna med sitt skrik.

*

Transporten avgick två timmar försenad nästa dag, de väntade på ett flygplan som var ute på uppdrag över öknen och som skulle återvända för att eskortera konvojen.

Vagnarna stod samlade på gården, fyra stora lasttruckar med tak av pressenning och låga pansarsidor, bakom vilka man kunde krypa ihop på huk, flera andra transportvagnar utan pansarskydd och tre eskorterande Haganah-vagnar, med pansartak och uppfällbara luckor, där spanarna stod. Två soldater med färgpytsar höll på att måla breda vita ränder på pansarbilarna uteder hela längden. När jag frågade vad avsikten var, svarade de att ränderna tillkom på engelsk order, var nationalitetsmärken av något slag. Det visade sig sedan att araberna några gånger hade skjutit på engelska fordon under förevändning att de trodde att de sköt på judar, nu skulle alltså de judiska pansarvagnarna märkas:

— Så att araberna vet vad de skjuter på. Så att de kan använda pansarbrytande ammunition när de ser oss.

Den engelska kontrollen av vapen hade äntligen lättat, det förekom sedan en tid inga beslag längre åtminstone i denna zon, där redan många hade stupat, men norr om Nir Am posterade ibland engelska pansarbilar på avtagsvägarna för att kontrollera att ränderna fanns på judiska vagnar.

Vid middagsbordet i kollektivbyn, där transportens folk bänkade sig före avresan för att äta kött-soppa och makaroner, mötte jag Jaska, som var transportchef på södra rutten, nyss ankommen med

flygplanet från öknen. Jaska var några år över trettio, med nervösa åtbörder och spelande nötbruna ögon, där blicken skulle ha varit utbränd och trött, om den inte hade kryddats med den oförbränneliga pajashumor och självironi som den judiska folkkaraktären förmår mobilisera också under svåra stunder. Under civiliserade förhållanden skulle Jaska ha varit en talangfull aktör och en munter dårfink, på palestinsk mark var han en ansvarig chef. Solen stod bländande över den vidöppna slätten när vi återvände till vagnarna. Jaska räckte mig en Sten-automat, sade:

— Tag den här. Ni kommer att fara med späningsbilen, framför de andra. Vår uppgift är att sondera vägen. Ett flygplan kommer med. Sätt er bredvid chauffören, han är från Syrien, en hygglig prisse. Kan ni hantera en Sten? Var sparsam med patronerna, vi har inte något överflöd på dem. Fäll ner sköldarna om det smäller.

Jaskas pansarvagn var en fyrkantig låda av den vanliga typen, byggd över ett kraftigt Dodge-karoseri med pådrag på båda hjulparen. Det var plats för sex eskortsoldater i vagnen, utom chefen och föraren, några lådor med ammunition till Brenvapnen, några påsar med handgranater, en fältradio. Alla männen hade grova sportjackor, yllemössor, celluloidskärmar för ögonen. Det slamrade av klackjärn och vapen mot pansarplåten när de äntade vagnen. Efter två dagars solsken hade vägarna torkat nödortfäktigt, men det fanns fortfarande sankaställen där man kunde bli sittande länge. Jaska slog sig ner på ett reservdäck snett bakom mig, grävde

under sätet, visade mig en bastant linnepåse där toppen av en handgranat stack upp:

— En hemgjord bomb, sade Jaska. Två kilogram trotyl. Vi använder den om vägen är spärrad.

Ett par plutoner soldater klättrade upp i truckarna. Den leriga åkervägen ledde förbi flygfältet där flygplanet värmdes upp. Det fanns en landsväg söder ut, men den förde genom det arabiska Gaza. Transporterna tog en besvärlig genväg över fälten, förbi några judiska kolonier, vidare över kullarna mot en punkt där åkervägen åter mötte den statliga chaussén som förde från Gaza mot Egyptens gräns.

Efter en lång färdsträcka på landsvägen skulle transporten åter ta av på sämre vägar, mot kolonierna i öknen. Flygplanet hann upp oss efter en timmes färd. Vår vagn stod då nerkörd i en vattengrav som sträckte sig tvärs över vägen, fylld av lervälling. Det tog åtskillig tid för vagnarna att pendla sig igenom gropen. Motorerna skrek.

Långt ute på fältet skymtade som klungor av små ljusa punkter, arabiska fårhjordar på bete...

*

Hela tiden radiotalar en av eskortvagnens folk med flygplanet, som redan flera gånger har surrat fram över konvojen, försvunnit utom synhåll långt borta, återvänt, svängt och försvunnit igen. Planet är en lätt sportmaskin av den sort som Haganah nyligen köpte från engelska arméns utrangerade lager. Vid spakarna sitter en judisk stridsflygare med tjänsteår vid Royal Air Force, nästan bara en

pojke. Både flygplanet och piloten är utslitna till bristningsgränsen, ofta i luften sex timmar dagligen. Men judarna har inga andra plan, vad kunde de inte uträtta här om de hade några! Öknens är vidöppen så långt ögat kan nå, detta är en terräng för stridsflyg, tanks, artilleri, men dessa soldater går ut med Sten-pistoler och vanliga gevär och skickar gamla sportplan framför sig för att spana.

Piloten har nyss rapporterat en misstänkt samling fordon vid den punkt där åkervägen kommer ur på chaussén, har beordrat konvojen att vänta och begivit sig framåt igen för att se. Trots den kyliga vinden över slätterna är det varmt i vagnen, motorn är het efter brottningen med leran, luften luktar fränt, det dunkar i huvudet.

Kontakten över fältradion pågår, med det ständigt upprepade hebreiska anropet:

— Allo, telem schnaim, telem schnaim, avor!

Det monotona codeordet har en patetisk klang: "Plogfåran" — "telem". Det andra, "schnaim", är bara vårt nummer, "två". Men Plogfåran är Negev's framtid, den operation som dessa ungdomar tror på och kämpar för, plogen river upp den förtorkade jorden och öppnar åter öknen för bonden, bjuder öknen liv. Denna transport och alla de andra är också plogar som skär sina osynliga fåror genom ett provocerat krig. Öknens är stor, de första odlingarna små, om förbindelsen mellan dem avbröts, skulle de bli som isolerade skär på ett stormigt hav. Det är framtid och nutid i det enda ordet.

— Tov, telem ahad, avor! säger rösten bakom oss.

Planet har kretsat över fordonsgruppen vid vägkorsningen och rapporterar: några engelska armétruckar och stridsvagnar och en arabisk vagn. Konvojen fortsätter.

Chaussén kommer snart inom synhåll, fordonen står orörliga: på höger hand två stora ökentruckar med kedjeband, några orörliga soldater, till vänster en massiv Cromwell-tank med kanonröret svängt mot transportens vagnar, som långsamt rullar upp på vägen. Bakom stridsvagnen står ännu en stor lastvagn snett över vägen, och bakom trucken en amerikansk personbil med en fezklädd arab vid ratten, halvt gömd. Stämningen är egendomlig, avvaktande, men ingen vet vad man väntar på. Det påminner om ett avsnitt ur en pantomim. Konvojen rullar förbi.

På den breda asfalterade chaussén rör sig transporten snabbare. Trakten är förbränd av solen, gråa steniga kullar, torrt gräs, fattiga träd. Sedan kommer några kamelhjordar med paniska tovig djur och skrikande pådrivare, som tvingar vagnarna att krypa långsamt fram, därpå en arabisk trafikbuss full av vitklädda figurer och misstrogn ögon, sedan en mycket lång ödslig sträcka och en avtagsväg åt höger. Efter ännu en timme längs avtagsvägen ökar eskortbilen plötsligt farten och drar för full maskin ifrån konvojen med dammet yrande om hjulen. Det börjar skymma.

Vid en ny avtagsväg stannar pansarbilen och blir stående. På höger hand, ett hundratal meter från vägen står ett sandgult polisfort. Flygplanet

har återvänt hem. Runt omkring ligger slätten öppen som en pannkaka. Konvojen har stannat en kilometer bakom oss och väntar också.

På polisfortet finns bara arabiska vakter numera, kanske också andra arabiska krigare, från gerillan, de brukar allt oftare kampera tillsammans, polisfortet är inte längre något fort som övervakar lag. Vid oroligheterna som drog över Palestina efter 1936 lät engelsmännen den arabiska polisen avlämna alla vapen, utom battongerna, det rådde stridstillstånd mellan engelsmän och araberna då. Idag spelar polisfortet rollen av självständiga arabiska baser, och vapnen är kvar, nya vapen har utlämnats till den provisoriska arabiska polisen, som regeringen har låtit sätta upp. Den engelska ledningen rycker numera på axlarna åt vad araberna gör.

Från denna punkt svänger vattenledningen av åt vänster och fortsätter söder ut, nedgrävd på en halv meters djup. Vägen som följer vattenröret smalnar här till en vanlig ökenväg och övergår ännu mycket längre bort till uppkörda hjulspår på den fasta uttorkade jorden, täckt av ett tunt lager flygsand. De judiska pansarbilarna patrullerar denna sträcka mellan kolonierna och fortet, talar Jaska om, medan vagnen står där. För några dagar sedan blev en av patrullvagnarna häftigt beskjuten av araberna från polisfortet, det var under mörker och araberna sände upp lysraketer. Saken meddelades det engelska lokalkommandot, som utfärdade förbud mot all patrullering om natten. I mörkret var vattenröret värst hotat, den judiske områdeschefen sade: fort-

sätt bara. Nästa natt rände patrullvagnen på en landmina och återvände illa medfaren hem.

Jaska hade fått ett anspänt, vaksamt uttryck när transporten passerade den engelska fordonsgruppen på chaussén. Nu säger han:

— Jag är inget barn. Jag har tjänstgjort sex år vid engelska armén. Och jag är övertygad om att min patrullvagn den natten körde på en engelsk mina.

En lång stund står eskortbilen stilla, som en måltavla åt araberna i fortet. Långt bakom den väntar konvojen, vars pansarskydd är dåligt. Alla pansarluckor är fällda. Från polisfortet kommer några ströskott, som om någon där ville känna sig för. Vagnen svarar inte, men rör sig heller inte, väntar. Det skjuts inte mera från fortet. Jaska säger: lugnt idag, återvänder, tar transporten med sig och kör igenom.

Några hundra meter förbi fortet pekar Jaska plötsligt på vägen. En bred vattenpöl täcker hela vägbanan, halvt uppsugen av sanden, smalnar sedan till en mycket lång lerig sträng som löper utmed vägen, längs ena sidan. Den är tydligt synlig också i skymningen mot den gula sanden, en lång svampig fåra, fuktig av utspillt vatten. De judiska ökenbyarna kommer att vara avskurna från tillförsel under några dagar igen. Ledningen är förstörd.

I den hastigt fallande skymningen rullar transporten genom öknen, dundrar fram mellan de steniga kullarna, klättrar ner i raviner, över uttorkade waadis, sträcker åter ut sig på de raka sträckorna. Några arabiska lerhyddor skymtar tätt intill

vägen, utan att en människa syns, sedan följer en klunga nomadtält av gethår, som svarta fladdermöss med utspända vingar, hukande i sanden, framför tälten några svarta kvinnofigurer, några kameleler som gråa stenblock. Det är nästan alldeles mörkt när avlägsna ljus glimtar till långt framför oss, som fartygsljus på ett orörligt hav.

Några minuter senare kör den dammiga transporten genom taggtrådsspärren framför Ze'alim, de skuggande trädens by, utan ett träd.

*

En handfull ungdomar slår sig ihop till ett byalag, slår upp sina pionjärtält på nationalfondens mark, anskaffar de nödvändiga redskapen med långfristiga statliga lån, anskaffar livsmedel och grytor, omgärdar sig med taggtråd mot nattliga överfall av arabiska band från bergen, murar ett blockhus mitt i byn, lägger upp de första planerna, börjar arbeta.

Efter hand anländer mera utrustning, några monteringsfärdiga hus, låga träbaracker indelade i sektioner för två, man bygger matsal och kök, snickrar möbler, bygger ett hönshus, planterar grönsaker, plöjer åkrarna, köper några kor om marken passar för bete, bygger en ladugård, ett mejeri, en tvättstuga. Instruktorer från centrum anländer, prover av åkerjorden sändes till laboratorierna för analys, anvisningar kommer om bearbetning och utsäde. Nya invandrare anländer, ansluter sig till byalaget, arbetet växer. Man bär gar de första skördarna, börjar sälja produkterna genom den centrala distri-

butionens organ, lägger upp räkenskaper, ordnar en budget. Arbetet växer. Laget får råd att anskaffa andra nödvändiga föremål, fyller på sina förråd, sätter upp gardiner för fönstren där man förut haft mönsterklippt papper, köper bättre möbler, köper radio, inreder sig.

Hela tiden arbetar man kollektivt, med principen att alla medlemmar av laget växelvis skall sköta alla olika grenar av arbetet. Regeln medger undantag: äldre folk eller de som har sämre hälsa placeras att sköta böckerna eller förestå förrådet. Alla viktiga ärenden avgöres av bystämman, samfällt. Man diskuterar, voterar: några av medlemmarna har gift sig, fått barn, vad är väsentligare, en barnkrubba eller en separator? Alla inkomster samlas i den gemensamma kassan, alla behov täckes ur kassan: utrustning, kläder, böcker. Medlemmarna får inga pengar för sitt arbete, men de behöver dem inte, de får någonting annat: trygghet.

Så uppstår ett judiskt kollektivsamhälle, en kibbutz, en utpräglad palestinsk företeelse, som varken är någon kolchos eller sovchos, utan en form framsprungen ur den judiska miljön, en produkt av de speciella betingelser som härskar där: niveleringen genom utvecklingens brutala filter, det organisatoriska och individuella behovet av kollektiv handling, flykten från det förflutna, längtan till oberoende och frid.

Det är svårt att föreställa sig denna idé omplanterad till en annan miljö, skapad under andra betingelser. Men för Palestina är kollektiviteten en naturlig form och en synbarligen lycklig form. Det

är ett slags arbetets kloster, där individen lever för arbetet och genom arbetet, befriad från de ständigt pådrivande, hetsande krafter som ofta gör en nutidsmänniska rolös, befriad från bekymmer om framtiden, om barnen, om ålderdomen, inlemmad i ett kollektivt schema, men därigenom med åtskillig tid över att ägna åt sina egna tankar och det väsentliga jaget som under andra förhållanden så ofta blir borttappat i ansträngningen att hålla jämna steg med den allmänna hastiga rytmen.

De kooperativa idéerna befann sig på kraftig frammarsch inom Palestinas judiska zoner, och kollektivbyn var inte deras enda form. Över 40.000 människor var organiserade inom denna rörelse, vid sidan därom stod enskilda småbrukares kooperativa byar, handelskooperativ, konsumenternas kooperativ, arbetarbostäder, transporter, kooperativa banker... Det organisationsarbete som bedrevs av Palestinas mäktiga arbetarfederation, Histadrut, strävade att samla alla palestinska arbetare, omkring hälften av befolkningen, på kooperativ basis. Histadrut understödde kraftigt kolonisationen genom jordbruk, deltog i organisation av invandringen, kontrollerade 20 procent av den judiska ekonomin... Målet var: att upprätta nya sociala livsformer, grundade på arbetets idé, maximum av samverkan, frihet från exploatering... Den banbrytande perioden var redan passerad: man konstaterade utan patos att de generationer som kom till livet i kollektivbyarna inte längre visste någonting om exploatering eller privat egendom, att jämställighet och produktivt arbete var

deras miljö, att de var lika främmande för att dominera som att låta dominera sig, var djupt medvetna om människovärdets och hederns idé.

Principen för hela denna konstruktion var socialismens fundamentala princip: "Från envar efter hans förmåga; åt envar efter hans behov." Kollektivbyarna genomförde dessa principer med benhård konsekvens.

För det trotsiga kolonisationsprojektet Negev var den kollektiva formen den enda möjliga. Längre norrut i Palestina, inom de odlade gröna områdena, fanns kollektiva mastodonter, sådana som Giwat Brenner, den mäktiga gemenskapens livsform. Negevs unga kollektiv var små, mycket livskraftiga, mycket vitala spjutspetsar, som pressades ut mot den människolösa, trädlösa obygden och uthärdade dess tryck.

Det knappt årsgamla Ze'alim var en sådan kibbutz. Från denna punkt löpte en kedja likadana kollektivbyar åt sydöst, mot experimentstationen Rewiwim — det goda regnet, och en annan kedja åt väster, mot havet: Ramat Hanegev — Negevs kulle, Urim — ljuset, Gevuloth — gränspost, Miwtachim — trygghet, Nirim — fåror. De små byarna föreföll förlorade i den ändlösa öknen, belägna på sådana avstånd ifrån varandra att de fullständigt försvann bakom horisonten: man måste köra länge med en jeep från Ze'alim för att upptäcka det vita observationstornet och de blanka plåttaken på nästa kibbutz, och sedan nästa och nästa.

De flesta av samhällena längs den västliga kedjan befann sig ännu i de första stadierna av sin

utveckling, och denna utveckling hade avstannat genom kriget: man plöjde inte åkrar längre, man grävde skyttegravar, förbindelsegångar, kastade upp värn av sandsäckar, beväpnade sig. Den stora vattenledningen var alltför ofta avbruten för att medge någon rationell drift, byarnas vattencister-ner var kringbyggda med säckar och liknade ökenfort. Själva ökenbyarna hade förvandlats till befästa fort, med mångdubbla rader av taggtråd omkring sig och minerade zoner. Byarna verkade förlorade i denna öken, ställda en och en mot överlägsna anfallande styrkor med kanoner och pansar, men judarna ämnade inte uppge någon av dem, de fortsatte att gräva ner sig, gjorde sig redo.

Barnen hade inte varit många i dessa pionjirläger där de flesta invånarna var knappt 20 år, men alla barn hade redan tidigare evakuerats bakåt, till de fasta judiska zonerna. Här återstod numera endast ynglingar och några tonåriga flickor, som sjöng över köksgrytorna som om ingenting i världen hade hotat dem.

Ett undantag från den yngsta generationen kolonier var Gevulot, som sedan över tre år hade skjutit rötter här och var omgivet av vidsträckta åkrar, där grupper av vitklädda figurer fortfarande var i arbete. Åkrar — och skog! Jaska hade först pekat ut den för mig när vår jeep hastigt drog fram över sandslätten, där den röda jorden emellanåt lyste fram som pölar av rostigt vatten genom skyar av drivande sand. Han pekade genom vindrutan mot en rad gröna toppar som höjde sig över horisonten, sade:

— Ökensbogen!

Det var stora dungar av vajande eukalyptusträd och andra arter som på avstånd påminner om en svensk björkskog, och längre bort en allé av smäckra träd som ledde upp mot byn. Gevulot hade inrett sig stabilt med låga byggnader av jordtegel, rum med invändigt vitkalkade väggar, verkstäder, traktorer, stora flata bassänger av asfalt för att uppsamla regnvatten, som fördes undan till nedgrävda reservoarer. I första våningen i det kraftigt murade blockhuset, från vars takaltan man hade utsikt ända bort mot egyptiska gränsen, stod några verkstadsbänkar av trä, utan instrument; vid väggen låg en transmission med tomma remskivor.

— De planerade att starta diamantslipning här, sade Jaska. Negevns första industri . . . Men nu har alltsammans monterats ned, sedan transporterarna blivit osäkra. De fabricerar borstar hos bulgarerna i Ramat Hanegev, det är den enda industri vi har kvar, tills vidare.

De små ökenkolonierna upplevde kriget som en störning, inte bara det hotande anfall, utan det inre kriget. Ideellt skolad judisk ungdom, organiserad av de socialistiska partierna, hade kommit samman i Negev från många länder som sedan länge hade upphört att vara ett hem för dem, och uppgiften att kolonisera denna öken föreföll dem så engagerande och viktig, att kriget därigenom blev en överflödig episod, en lerig grop på vägen. Deras samtal kretsade ofta kring framtiden, vad de skulle uträtta och hur de skulle planera sedan, när det inte längre var något krig. De föreföll helt

främmande för tanken att deras egen insats kunde vara episodisk härute, att allt vad de planerade kunde kastas över ända med ett slag, och allting bli som förut. De hade definitivt kommit för att stanna.

Ankomsten av soldaterna, de ännu civila soldaterna som hade skickats hit för att förstärka deras små kolonier, tycktes chockera och bekymra dem, de betraktade med ledsnad den militära villervallan i sin matsal, skyttegravarna som omgav deras baracker, taggtråden som drogs över deras åkrar, tvånget att isolera sig. De hade planerat att gå löst med traktorplogar mot denna öken, nu hotade arabiska tanks. De sammankallade byalaget för överläggningar om de gemensamma målen, men de närmaste målen gällde numera byggandet av baracker åt armén och organisation av vaktjänst inom kolonin. De väntade på att allt detta äntligen skulle gå över, sade:

— Det är viktigt att upprätthålla trevnaden hos oss, trevnad betyder också mycket!

*

En märklig mentalitet tycktes behärska dessa små kolonier i öknen. De fascinerade besökaren genom storslagenheten och enkelheten hos sin idealitet, genom det djupa perspektivet hos sina mål, genom sin antitraditionella, himlastormande attityd, genom sitt fasta grepp om livet... Det fanns en världsförbättrarton hos dem, en pionjärmelodi som skulle ha förvandlat deras idé till en artificiell

dröm, om de inte hade börjat lösa problemen hos sig själva och inom sin snäva ram bevisat att det fanns en realistisk chans hos idén.

De talade om att eliminera personliga problem, eliminera tvånget över individen och därigenom frigöra individen och skänka honom den fria personliga utvecklingens gåva, de försökte eliminera pengarna — stora revolutionära ting. Det väsentliga var att de hade lyckats genomföra det hos sig själva och fann en tillfredsställelse i det, och att de hade utfört det utan något tvång. Detta var socialism i dess renodlade form, och länder som betecknade sig som socialistiska föreföll ha en mycket lång väg att vandra ännu, innan de kom så nära socialismens kärna som dessa ökenbyar hade gjort. Den avgörande skillnaden var att de andra stora länderna hade börjat socialiseringen uppifrån och utifrån, medan dessa hade orienterat sig åt samma former inifrån, genom ett resonemang som lämnade åt individen fullständig frihet att acceptera eller inte.

Det omedelbara förflutna hade fört dem närmare dessa mål än någon annan mänsklig grupp, den nya existensformen var för dem en flykt från den existens där de inte hade funnit någon fred, och de drog de yttersta konsekvenserna av det. Inom samhället Palestina, samhället Yishuv, representerade de också en ytterlighet som skilde sig från de traditionella former som majoriteten fortfarande höll fast vid, men de var likväl födda ur samma miljö, de var pionjärer som redan stod vid målet. Bakom dem låg den palestinska kolonisationen, buren av

den utveckling som under ett årtionde så tragiskt hade bekräftat sanningen hos de sionistiska idéerna om nödvändigheten av judisk emancipation, en självständig judisk nation.

Denna nödvändighet var fortfarande oklar för många utomstående iakttagare, negligerades av dem. Det kunde framkastas att sionisterna brådstörtat och yrvaket hade begärt Palestina, sedan nazismen hade rivit upp den europeiska judendomens existens med rötterna, att utan förföljelsen den sionistiska staten aldrig kunde ha blivit en bärande judisk idé. En sådan bedömning var endast teknisk, begränsad till två årtionden som hade skakat världen: det var naturligtvis sant att mänskostrommen till det förlovade landet inte skulle ha varit så massiv, om den fruktansvärda förföljelsen inte hade släppts lös, men det förtog inte sanningen hos sionismens princip att en oberoende judisk nation var nödvändig för att ta emot de flyktingar undan antisemitismens våld som förr eller senare skulle bulta på främmande dörrar för att begära asyl. Det praktiska målet var inte att samla hela världens judar inom en stat, de begärde endast ett begränsat område, befolkat av judar och styrt av judar, där varje av undergång eller hemlöshet hotad jude kunde finna en naturlig fristad och en nations stöd, så länge denna nation bestod. De ville inte påtvinga andra självständiga folk att lösa ett sådant problem, de ville lösa problemet själva, på den judiska självständighetens grund.

Denna idé var endast femtio år gammal. Först den moderna tiden hade skapat de tekniska möjlig-

heterna att genomföra den och att nå de folkmassor som berördes av den. Under sista årtiondet av dessa femtio år hade sex miljoner judar gått under. Om den judiska nationen hade existerat när denna förföljelse började kunde kanske många av dem ha funnit den provisoriska fristad som för dem skulle ha betytt en räddning till livet. Sex miljoner människor — vilka enorma reserver av konstruktiv kraft, vad kunde inte den judiska nationen ha varit om den hade disponerat över åtminstone en del av dessa massor, som fruktansvärt och meningslöst dog bakom nazismens taggtråd, bland de blodiga gränserna i europeiska ghetton!

När den första sionistiska kongressen hölls 1887 omfattade den judiska befolkningen i Palestina endast 48.000 personer, därav endast omkring 5.000 bosatta i ett tjugutal kolonier, återstoden i sex palestinska städer. Vid denna tid var Palestina ännu en turkisk provins, ett orientaliskt land, där traditionen gömde sig bland tusenåriga stenar, dit pilgrimer begav sig för att böja huvudet inför de bibliska minnena. De båda första immigrationsvågorna, aliyahs, fram till krigsutbrottet 1914 hade av judiska emigranter världen runt fört endast 2 procent till Palestina, de båda nästföljande under åren 1919—31 hade hemfört 15 procent, under de senaste två hade 50—60 procent judiska emigranter inrest hit. Efter femtio år hade Palestinas judiska befolkning växt till 650.000 och antalet kolonier över 300 med 165.000 invånare, antalet av judar befolkade städer till 28. Nya hundratusental stod efter andra världskriget beredda att resa till

Palestina så snart dess gränser öppnades för dem. Det kunde ha varit fler.

Det var det praktiska underlaget för ett självständigt land. De relativt små siffrorna tycktes få en djup innebörd om man betraktade dem som uttryck för den historiska process som efter nära två tusen år återförde judarna till deras land. Bakom dem stod åttio generationer människor utan nationellt hem och elva miljoner överlevande judar för vilka Palestina hade blivit mera än en historisk idé. Genom århundraden hade detta land spelat en framträdande roll i judiskt tankeliv, levande genom heliga böcker, buret vidare från lärare till elever, från föräldrar till barn, en religiös symbol, en dröm. Den moderna eran hade förvandlat Palestina till en fristad undan politisk degradering, undan hemlöshet, undan döden, en symbol för judisk frihet och judisk kamp.

Utifrån de små kolonierna i öknen, där sanden var densamma som den hade varit för två tusen år sedan och stjärnhimlen hade ett oändligt djup, tedde sig denna utveckling med en sällsam skärpa. Ett olyckligt öde gjorde den judiska traditionens sista avgörande steg mot det historiska målet svårare än det behövde ha varit, en ödesdiger besvärjelse tycktes in i det sista vila över detta prövade folk. För de judiska kolonisterna var Palestina inte längre det förlovade landet, flödande av mjölk och honung, det var ett efterblivet hörn av världen, förlamat av orientalisk sömn, förtorkat av solen, en handfull jord vid skärningspunkten mellan världsmakters intressevägar, inom ett väldigt område

genomspunnet av imperialistisk intrig, förgiftat av främlingshat och religiös fanatism, sönderslitet av den historiska pubertetens krafter, flödande icke av mjölk utan av olja. Många var säkerligen de judar som under depressionens stunder åkallade himlen om nåd: Herre, gör det inte så svårt för oss! . . . Trots detta bevarade Palestina sin plats i det judiska hjärtat, trots detta fortsatte de att komma och bygga upp och leva, därför att denna plats var den enda för dem.

Detta var uppenbart för den som närmade sig judisk mentalitet: ingen annan plats på jordklotet skulle som Palestina ha förmått samla de judiska massorna, ingen annan skulle överhuvud taget ha kunnat personifiera denna idé. Utan Palestina skulle judendomen ha varit förlorad som folk.

Denna historiska magnetism som under många århundraden hade hållit judarna samlade kring en gemensam symbol och förmått dem att leva vidare som judar, mobiliserade i dag de krafter som samlades för att försvara det reella målet. Det finns inom människan omedvetna dolda kraftresurser som kommer i dagen först när trycket synes bli övermänskligt, när ingen längre tror sig om att kunna gå vidare — men fortsätter ändå. När sådana krafter uppträder kollektivt, är de i stånd att försätta berg. Det var fascinerande att bevittna dessa båda företeelser: judendomens sista anlopp mot det tvåtusenåriga målet och uppbådet av dess samfälliga, vägbrytande kraft.

När senator Austin efter sin deklaration inför säkerhetsrådet uppsökte Israels blivande president,

Haim Weizmann, för att begära hans stöd för en omprövning av delningen, sade Weizmann:

— Ni bad oss godkänna delningsplanen, och det har vi gjort. Nu fortsätter vi att upprätta vår judiska stat, trots våra fienders arméer. Vad kan ni göra åt det?

*

Nätterna över Negev var så mörka att man inte såg handen framför sig när man kom ut från barackens ljus och gick genom den mjuka sanden som uppslukade alla ljud. Vinden drog fram över ökenkolonin och nynnade i taggträden. Mörkret viskade och levde.

Från denna fläck av sand utanför ljuskretsen tycktes allting annat mycket avlägset och den sönderslitna tillvaron föreföll på ett egendomligt sätt harmonisk och enkel, med rätta djupa linjer, som plogfårar på ett fält. En handfull ungdomar klamrade sig envetet fast bortom tio horisonter i en övergiven öken och fortsatte envetet att organisera livet och planera framtiden, medan kriget hängde över dem. Vad som yttrades i storstäderna var slutligen storstädernas sak, för dem här ute var det mycket väsentligare att få lökplantorna att gro och få hönorna att värpa ägg och ransonera vattnet så att det räckte för alla. Att överleva, elementärt och primitivt, att leva vidare.

Det hördes sång från en av barackerna, där en pluton ökensoldater nyligen hade installerat sig. Det var ödsligt och kallt. Vi trevade oss långsamt fram mot baracken genom den dansande blåsten,

förbi några blomsterland där ingenting växte längre. Logementet var fullt av soldater och surrade av hebreiskt språk. Mitt på golvet stod en stor primus och på primusen en kastrull med sött arabiskt kaffe. En sjungande grupp hade samlats omkring en pojke med mandolin, andra lyssnade.

Avsides på en brits satt en medelålders man med grova händer och blåa ögon, en instruktör som hade kommit till Ze'alim några dagar före mig och väntade på att transporten skulle återvända från de yttersta byarna för att resa hem. Jag slog mig ned bredvid honom.

Vi hade redan några gånger pratat om kibbutzens idé och ämnet intresserade och oroade mig. En centraliserad tillvaro, allas för alla och genom alla, där alla hade samma rättigheter och samma andelar av den gemensamma prestationen och utvecklingen, där yttervärlden inbjöds att komma samhället till mötes med sin civilisation, sin kultur... Men orörligheten, bristen på den personliga friheten att bege sig vart som helst, att driva med vinden, att gå livet till mötes? Människor som har rört sig mycket finner slutligen endast rörelsens tomhet, sade han, längtan efter ett hem vaknar hos dem, längtan efter det bestående: då står kollektivet öppet, en värld i sig själv.

Också att äga, att eftertrakta något... Han sade att det teoretiskt inte fanns några begränsningar, om samhället hade råd: vid gemensamt bord frågar man ju aldrig efter om grannen äter mera bröd än man själv, varför skulle man då inom kollektivet fråga efter om den andre hade en radio mera? Men

kvinnorna, vad menade de om den standardisering som måste följa med detta liv? Å, kläderna tar åtskilliga hänsyn till personlig smak vad angår form och färger, sade han, möblerna och de personliga småsakerna också, men lyxen är bannlyst, inga pälsverk, inga silkesstrumpor, inget siden: linne och ylle och khaki. Vi anskaffar modejournaler, vet ni, men enkelheten är en princip hos oss, vad betyder slutligen lyx? Men kvinnorna var ändå en fråga, inte flickorna, de var mycket idealistiska och aktiva, men mödrarna. Barnen uppfostras kollektivt, de trivs storartat i sina små kolonier, alla fridagar är de hos sina föräldrar, och föräldrarna bor ju om hörnet, men mödrarna begär ibland mera, de vill äga barnen, på denna grund har några medlemmar utgått. Men flertalet stannar ändå.

Den utslitna frågan om lättjan: alla arbetar inte lika mycket, det blir den enes välmåga på den andres bekostnad. Han påpekade att det palestinska kollektivet uppstår genom ett naturligt urval, på frivillig väg, och garderas därigenom mot de svåra fallen. Om ändå akuta problem uppstår kan kollektivet efter omröstning utesluta en medlem, men han fann det onödigt, ingen skulle uteslutas mot sin vilja, det kollektiva livet var slutligen en uppfostringsfråga och gemenskapens uppfostrande kraft var enorm.

— Cigarretterna var ett besvärligare problem, sade han och blåste ut ett rökmoln mot lampan. Där uppstår med nödvändighet en ensidig favorisering av rökaren, det har varit livliga diskussioner om det, men det beslöts till slut att cigaretter

skulle utlämnas gratis av gemenskapen till alla som behövde dem. Det finns emellertid Shomer Hatzair-kollektiv där ingen röker eller dricker och där avfallingar utesluts, tillade han.

Medan vi pratade hade soldaterna packat upp en resegrammofon och nu spelade de Grieg. De hade en packe stora konsertskivor med klassisk musik, efter Grieg följde Beethoven, sedan Bizet, sedan Brahms. De satt allihop mycket tysta och hörde på, en sakkunnig och hängiven publik: det syntes på hur försiktigt de tog i skivorna. Genom golvspringorna i baracken trängde upp doften av fuktig sand. En Haganah-soldat satt lutad över kaffe-kastrullen och rörde försiktigt och lyssnade på de morgonrena klangerna i Solveigs sång. I pauserna steg sorlet genast och vi fortsatte i vårt hörn att betrakta fragment av den kollektiva tillvaron.

— Ze'alim grundades av tolv ungerska pojkar sade mannen bredvid mig. De hade skolats för detta liv redan på ungersk mark, de visste att de skulle komma till Ze'alim, de är alla fortfarande här. Jag frågade om de kom från nazistiska läger, han svarade nej. Folk från koncentrationsläger har större svårigheter att acklimatisera sig i en kibbutz, sade han. Där inträder en naturlig konflikt mellan kollektivismens villkor och den längtan efter ett individuellt liv som har uppammats hos dem i lägeret. De identifierar dessa baracker med de andra, som de inte vill tänka på, de saknar också den ideologiska underbyggnad som dessa ungdomar har fått...

— Kibbutz är den enda möjliga lösningen på

en framtida levnadsform där pengar inte existerar, sade han sedan. Ser ni, likvidering av individuella problem betyder inte en likvidering av individen, tvärtom: när problemen bortfaller, när gemenskapen övertar kampen för tillvaron och ansvaret för individen, först då blir individen i verklig mening fri . . .

Med den orientaliska nattens böljande oändlighet omkring sig kan man tala länge i elementära termer om en idé . . . I baracken hade småningom den klassiska musiken slutat och efterträtts av sång, och en ensam melankolisk baryton tycktes lyfta sig över de andra rösterna, svävande i det rökiga dunklet. Jag halvlåg på soldatkojen och lyssnade, rökte och tänkte på denna frihetslängtan som så självklart gjorde sig gällande här och som måste återkomma som en politisk idé, förstörad och fördjupad, när denna skärseld en gång var över, när samma män skulle ställas inför det svåra kravet att orientera sig med freden.

Det var uppenbart att den judiska nationen inte kunde förbli isolerad, att den även under fredsförhållanden måste sträva att bryta igenom de murar som skulle bestå omkring den, ställa sin suveränitet i harmoni med omgivningen, sträva att knyta allt fastare band över gränserna, söka stöd på andra sidan. Denna starkt organiserade, konstruktiva enhet, Israel, måste verka som en jästmassa på den orientaliska degen, dess västerländska tänkande och handlag skulle drivas fram som sprängkilar mot öknens livsform, inspirera genom sin förebild, lösgöra arabiska krafter för samma mål. Under

sådana förhållanden tedde sig den judiska suveräniteten som en primär nödvändighet, som ett verktyg.

Om framtiden någon gång berördes av dessa män som levde mitt uppe i nuet, kunde man ibland höra att utvecklingen skulle sträva för en neutralisering av den orientaliska världen, en operation för frigörelse från det imperialistiska schema som höll hela denna värld i ett tillstånd av ständig politisk spänning, utan att öppna reella vägar ut. Det talades om en framtida federation av de orientaliska staterna, bland vilka den judiska nationen skulle inträda som en likaberättigad part, ett samarbete grundat på verkligt oberoende utan de gamla skenformerna.

”När krisen är över måste den fredliga fronten vändas mot imperialismen var den än uppträder, mot de korrumpade klickarnas regim, för djupgående förändringar av det ekonomiska och sociala systemet.”

Motståndet restes för dagen inte bara av den främmande imperialismen och av de arabiska extrema grupperna, den orientaliska slentrianen själv var ett väldigt hinder. De medgav att det skulle ta en ansevärd tid innan den vanemässiga misstron kunde övervinnas som fortfarande behärskade den arabiska befolkningens massa, innan araberna blev medvetna om sina möjligheter och sin rätt och förmådde mobilisera sina krafter för reella mål. Den palestinska utvecklingen efter krisen bar inom sig fortsatt kamp mot dessa traditionella barriärer, för en modern välfärdspolitik i västeu-

ropeisk mening — nationalisering av naturresurserna, agrarreform, facklig organisation, samhällsanering, upplysning . . . Den arabiska befolkningen fordrade praktiska bevis på fördelarna av ett sådant samarbete, måste övertygas om möjligheten och nyttan att slå in på nya vägar, vinnas för den nya linjen. Allt detta krävde tid. En kolonist sade:

”De reella möjligheterna måste skapas för en ohämmad ekonomisk, social, politisk utveckling, med likaberättigande för alla medborgare, oavsett härstamning, trosbekännelse eller ras. Endast genom att konsekvent följa denna väg kan vi tränga in till problemets egentliga kärna, kan vi hoppas uppnå en varaktig pacificering av denna zon.”

Den judiska ledningens engagemang för sådana projekt var oklart, den fredliga utvecklingen var under dessa månader ännu bara ett utkast i sanden. För dagen var man ställd inför en växande uppmarsch av arabiska stridsgrupper som samlades för att rikta en dödsstöt mot den judiska nationen . . .

Vilka mänskliga värden hotades av undergång i Palestina, om den arabiska kampanjen lyckades? Inte bara den nyss förverkligade drömmen om en suverän stat, inte bara säkerhetsrådets anseende som garant för den internationella freden, inte bara en renhårigt organiserad demokrati, uppbyggd under en mansålder med gränslös idealitet och till priset av stora mänskliga offer — dödligt hotad var själva den europeiska andan som hade burits till Palestina av dess invandrare från en annan värld, den västerländska tanken som nyss vunnit fotfäste här . . . De arabiska kolonnerna skulle komma

genom öknen, — och medan barackerna i Ze'alim krossades till ömkliga spånor och antändes av granatelden, skulle undergången drabba också Brahms och Beethoven och Grieg, och med dem också den europeiska civilisationens och kulturens späda plantor i Palestina . . .

Utanför baracken tog blåsten genast tag i en. Högt uppe i mörkret tändes och slocknade stjärnorna och tändes igen, och av deras skiftningar kunde man sluta sig till hur hastigt molnen drev. Men på jorden viskade en orolig kör av sandröster, och längs taggtråden vandrade ensamma vaktposter insvepta i kappor och med kragarna uppslagna mot vinden. Ibland, när de kom nära, kunde man skimta en ljus huvudduk över kappan, — allvarliga små flicksoldater gick med gevär genom sanden och stirrade ut i mörkret som hade varken början eller slut.

*

Vår transportkonvoj hade efter övernattningslämnat Ze'alim och fortsatt åt söder mot plantskolan Rewiwim, den judiska kolonisationens sydligaste utpost, hade därefter vänt åt nordost längs en landsväg, som förde från egyptiska gränsen mot arabstaden Beersheba, för att nå kolonin Beit Eshe.

Denna vägsträcka var särskilt osäker, flera arabiska byar låg längs vägen, åtskilliga gerillaband hade sammanförts kring Beersheba. Kolonin låg endast två kilometer från arabstaden, varje transport, varje rörelse på vägen kunde observeras. Efter två dagar kom en rapport: lastbilarna hade

lyckligt uppnått Beit Eshe, men hade på återvägen mot Rewiwim gått på elektriska minor som hade gillrats under natten, anfallits från bakhåll, efter långvarig strid återvänt till Beit Eshe med två sårade och en död. En av truckarna var förstörd och måste bogseras hem. De sårade behövde brådskanie hjälp, men samma dag kom nya skyfall och förstörde vägarna för flera dagar.

Det nämndes också i rapporten att en engelsk tankpatrull från arméns förläggning vid Beersheba hade passerat platsen medan striden pågick, men hade vägrat att befatta sig med de sårade.

Tre dagar senare hade vädret förbättrats tillräckligt för att några pansarvagnar skulle kunna skickas ut från Rewiwim med uppdrag att hämta ut konvojen. I gryningen denna morgon startade en stabsbil från Ze'alim åt söder, och jag följde med den. Vid ratten satt kommenderande officeren för den södra arean, Haim, en tjugusexårig överste, jugoslavisk jude med lång erfarenhet av partisan-krig. Haim var orubblig, massivt lugn, sänlig, Jaskas motsats. Första gången jag träffade honom satt han i massen och åt ur en skål. Haim pratade litet, skilde sig inte från de andra pojkar vid bordet. När vi återvände till baracken sade Jaska: "Nå, vad tyckte du om vår befälhavare?" "Vem?" sade jag. "Han satt bredvid dig nyss", sade Jaska och skrattade. Först senare märkte jag den absoluta auktoritet som präglade allt som Haim företog sig och den respekt som de andra visade honom.

Jaska stannade i Ze'alim denna morgon. Han hade sitt att sköta. De senaste dagarna hade han

varit orolig i ögonen, rört sig omkring mera än vanligt, varit rotlös. Vid avfärden fick jag veta det, oron berodde på den döde i Beit Eshe, Jaskas närmaste man, en vän. "De kommer att begrava honom där, berätta sedan hur det var", sade Jaska.

Morgonen var ohyggligt kall, blåsten drog genom den öppna vagnen och trängde igenom kläderna, en regnby forsade över oss, dropparna stack som isnålar. Nattkylan från de oeldade barackerna dröjde kvar i kroppen, man fann ingenstans värme. Vagnen rullade länge genom öken, längs den provisoriska vägen som ställvis var översköld av sand. Terrängen förändrades långsamt, det kom en vidsträckt area av runda steniga kullar med djupa dalsänkor mellan sig, några breda waadis. Haim svängde vagnen från vägen, plöjde genom gruset uppför en kulle, stannade på toppen för att se sig om: långt borta skymtade de blanka plåttaken i en liten koloni, runt omkring var öken.

En rörelse som man inte kunde iakttaga pågick någonstans i denna öken. De engelska trupperna evakuerades, flyttades om. Långt i norr, bortom Nir Am, hade vi sett stora övergivna läger med tomma betongplattor efter nedrivna baracker, spår av tältplatser, några tomma stenkurar, nakna flaggstänger, grusade gångar, kring allt detta mängder av övergiven rostig taggtråd. Man berättade att huvudmassan av de engelska trupperna förflyttades norr ut till Haifa, dit transportfartygen kom och där raffinaderierna var. Andra förband flyttades åt söder, inom det arabiska landbältet längs Egyptens gräns. Ett läger vid den judiska zongränsen

evakuerades inte ens, de flyttade gränsmärkena så att lägret kom utanför zonen. Trupperna förlorade sig utom synhåll i den vidsträckta öknen, tre nya militärläger hade växt upp längs östra gränslinjen, nedanför Döda havet.

De stationära lägren evakuerades, men slagförbanden stannade inom räckhåll, beredda att åter marschera in. Det var numera bara några veckor kvar till den 15 maj.

Det gråa gryningsljuset låg fortfarande över öknen som om det inte kunde skingras, låga molnmassor jagade fram över kullarna, allt föreföll diffust. Några arabiska byggnader dök upp framför oss, sedan flera andra, hela ökenbyn. Bilen körde ut på ett torg. Husen stirrade på oss med tomma fönster, nedanför torget sträckte sig en handelslänga ned mot en forsande grå vattenström, en välvd brunnskupa höjde sig över torget. Inte en människa syntes, byn var fullständigt öde. Bodarnas dörrar stod vidöppna, som om någon brådstörtat hade lämnat dem så. De svängde gnisslande för vinden. Haim vände sig om:

— Khalasa, sade han. Två av våra soldater blev nedskjutna här. Sedan försvann hela befolkningen från byn, med hela bohaget, allt. Dåligt samvete, vad? De kommer inte tillbaka mera. Vi har minerat byn.

Bortom Khalasa blev vägen bredare, fastare, kullarna efterträddes av sanddyner. Långt borta på ett vägkrön skymtade två mörka klumpar, en massiv, stor, och en mindre. En soldat bredvid mig nickade mot dem, sade: engelsmän. Det massiva var en

Cromwelltank, en mastodont av mörkgrönt stål, det andra var en pansarbil med fältradio. En underlöjtnant i arméuniform stod lutad mot pansarbilen med en automatpistol över armen, en polissergeant stod bredvid honom. Haim stannade vagnen, lunkade fram, hälsade. Haim bar inga vapen, ingen officersuniform, inte ens en mössa, han var huvudet kortare än de andra. Jag hoppade också av och gick fram till dem. Haim frågade:

— Varför tog ni inte hand om våra sårade? Vi begärde engelsk hjälp.

Löjtnanten sade formellt:

— Armén har aldrig lovat eskortera judiska konvojer. Never promised that.

Armén hade heller inte förbjudit eskort av judiska vagnar, och det existerade inga order att sårade judar inte skulle hjälpas till läkare. Att ligga med genomskjuten axel i en barack dygn efter dygn är inte lätt. Det beror på officerens egen uppfattning om han ingriper eller låter bli. En annan patrullchef hade nyligen besökt Ze'alim, förklarat: "När era transporter går, underrätta mig, jag kommer att eskortera dem igenom." Han blev förflyttad sedan. Efter striden vid Betlehem, när armén lämnade judarnas lastvagnar och beväpning åt araberna att ta, sade mr Stubbs på samma sätt: engelsmännen hade aldrig någonsin antytt för någon att vapnen skulle återlämnas till judarna sedan de hade undsatts av armén. Den här officeren var en rödlätt hövlig yngling som också sade nej, och det eliminerade i hans ögon det omedelbara behovet av hjälp.

Haim sade på dålig engelska:

— The wounded men are very healthy now.

Och engelsmannen accepterade hövligt:

— Oh, that's all right!

Men det var inte alls bra och alla visste det.

I Rewiwim klättrade Haim upp på vattentornets tak och stannade där under flera timmar, medan tre Haganah-vagnar gick ut för att återföra den skadade transporten från Beit Eshe. Haims operationsplan var avvägd så: arabernas vägspärrar var ungefär halvvägs mellan de båda kolonierna. Pansarvagnarna från Rewiwim skulle sondera terrängen, uppta strid och bryta upp bakhållet. Transporten från Beit Eshe skulle starta samtidigt, utan att invänta pansarvagnarnas ankomst, och gå dem till mötes för att fortsätta igenom genast, innan araberna hann samla sig till ett nytt anfall.

De tre pansarvagnarna försvann längs vägen som gråa skalbaggar i det gråa morgonljuset. Från vattentornets tak utbredde sig en vidsträckt utsikt med samma gråa färgskalor, från den leriga gården nedanför tornet, över de vattendränkta experimentfälten där rader av bananpalmer och olivträd hade planterats, över sandvågorna, över de steniga kullarna, mot den dimhöljda horisonten där terrängen började stiga terrassformigt upp mot Hebron. På andra sidan låg andra olivlundar med silvergrått lövverk och bortom dem de väldiga vattenreservoarerna med murade kanaler och slussar, genom vilka regnvattnet från bergen samlades upp för att lagras till nästa regnperiod. Detta system av kanaler och

reservoarer var Rewiwims livskälla: bananträden växte i öknen. Men öknen härskade ännu.

Tornet var en betongklots i två våningar med en takaltan, där en rödmålad cistern stod. I rummet nedanför tycktes kolonisternas längtan ropa från väggarna: några färgtrycksplanscher, klippta ur en tidning, med böljande åkerfält och grön skog. Blåsten drog med kyla genom tornet och dansade som en dervisch på altanen.

Haim stod i skydd av cisternen, hopkurad, med håret faddrande för vinden. Bredvid honom, uppkliven på en ställning, stod en flicka i fotsid rock vid en "walkie-talkie" vars tunna radiospröt gungade högt över hennes huvud. Hon höll radioluren tryckt mot örat och upprepade monotont öknens anrop om Plogfåran, åter:

— Allo, telem ahad. Allo, telem ahad. Avor!

Tiden gick långsamt medan pansarbilarna närmade sig den arabiska fällan. Blåsten tycktes rycka orden ur flickans mun och slunga dem ut över öknen: "Telem, telem". Sedan kom en rapport att pansarbilarna var i strid, eskorten höll på att lämna vagnarna för att tränga in mot arabernas nästen bland de låga buskarna på en kulle, kasta undan dem från vägen, hålla vägen täckt, medan andra sökte efter arabiska minor. Från tornaltanen lyssnade man instinktivt efter ljudet av skottlossningen som pågick någonstans bortom de grå kullarna, långt borta. Solen kom fram emellan de drivande molnen, kastade kyliga gula fläckar omkring sig, försvann igen. Radiosprötet gungade elastiskt i blåsten. Efter en halvtimme kom en ny rapport:

igenom. Ännu en halvtimme, sedan: transporten nådd, ännu senare: åter igenom, på hemväg.

— Beseder, beseder. Allt klart!

Haim körde handen genom håret som blåsten hade vridit ihop till en tovig buske, sade:

— Låt oss gå ned.

En timme senare kom transporten in, den ena trucken efter den andra rullade upp från leran på landsvägen till leran på gården. De hade den döde med. Efter middagen körde en liten karavan ut bortom bananplantagen, där dynerna började och där de hade kastat upp en färsk grav. Flera andra gravkullar var redan där. Hela kolonin kom ut, många män och en handfull kvinnor. Den kalla blåsten kom rasande långt bort ifrån, och de svepte de gamla slitna rockarna tätare omkring sig, en grå människoklunga som levde genom arbete för en dröm. En liten soldat med ett hjälmskydd av ylle draget över öronen stannade bredvid mig, tittade på graven, sade:

— Vi har inte kommit hit för att slåss.

Soldaterna var också grå som sanden som de kämpade för. Två plutoner marscherade upp efter de sex männen som bar den döde mellan sig. Vem var han? Ökensoldaten Meir Bandy, tyskfödd jude, flykting hit, ensam. Under sex år volontär hos engelska armén, två krigsår i Tobruk, vidare med armén genom västöknen, Italien, Tyskland, den europeiska skräcken. Åter till Palestina, volontär till Negev förra året, med opansrad truck till Beit Eshe, vägminor, eld. Sex kamrater sänkte honom i gropen, under det svarta skynket syntes en blodig

skjorta. En yngling steg fram ur ledet, läste kabesh, bönen för den dödes själ, hans talesduk lyste som en snöfläck i den disiga gråa luften som jagade fram över öknen.

Fyra män osäkrade gevären, fyra skott gick upp mot den drivande skyn. Slösa inte med patronerna för en död, vapnen är för de levande, det kommer att bli flera döda. Med långskaftade spadar kastas grus och sand ned i gropen, byggdes upp till en kulle. De täckte graven med sten, gråa stenar som de bröt loss ur sanden, det fanns gott om dem. Vinden strök över graven.

”Lägg sten på gravarna”, skrev Levertin en gång. ”Livet gav dem inga blommor, inga gröna kransar, bara sten. Lägg sten på gravarna . . .”

*

Det fortsatte att regna ytterligare två dagar, den försenade vårens sista kyliga regn, waadis var som bubblande forsar. Sedan kom värmen med ett slag, den heta öken vinden kom, strömmarna uppslukades av öknen, torkade bort. Transporten gjorde sig klar att lämna Ze'alim, försenad, brådsakande mot norr.

Det var en solstänkt morgon och jag satt med Jaska på barackens trappa. Jaska hade rakat bort mustaschen och det gjorde hans ansikte barnsligt och vekt.

— Det växer snart ut igen, sade Jaska, hur många gånger har vi inte rakat oss, och sedan låtit skägget växa, och rakat oss igen. Det har varit vårt öde, att ständigt förändra oss, leva ett halvliv, huka undan för slag, många år. Alltid på vakt,

alltid en garde — armén, armén! Hur mycket har jag inte längtat att se något annat, att få resa, leva . . .

— Det är inte för sent, sade jag, du hinner ännu.

Jaska satt hopsjunken och smålog. Ibland började hans händer skälva, det var ofta så med honom. De skälvde så häftigt att han inte kunde hålla en kopp, måste ställa den ifrån sig, pressa händerna hårt i knät, skaka av sig skälvnningen som en våt hund skakar av sig vatten. Jaska hade också varit hos engelsmännen hela kriget, som Bandy därute. För honom var kriget inte slut. Han skratade ofta, men ögonen var fulla av längtan.

— Nej, inte för mig, sade han, det är nog för sent, för de andra . . .

Vagnarna rullade upp mot den avspärrade porten, formerade sig. En pansarbil väntade, jag klättrade in, slog igen dörren. Genom den trånga luckan såg jag Jaska stå utanför, kom plötsligt ihåg att jag inte visste hans namn, frågade:

— Vad heter du egentligen, Jaska? Om jag skall skriva.

Han småskrattade förläget, klottrade på ett papper, räckte mig.

— Glücklich, sade han. Josef Glücklich . . .

Ack, Jaska, Jaska!

UR DAGBOKEN

23 april. Haifa har erövrats av judarna. Aktionen insattes omedelbart efter den engelska evakueringen av staden. De engelska trupperna har koncentrerats till hamnen, där de behåller kontrollen i väntan på transportfartygen som skall föra bort dem. Haganah genomförde sina rörelser mycket snabbt, med order till trupperna att ta hänsyn till arabisk egendom och arabiska heliga platser. Judiska förband trängde djupt in i de arabiska stadsdelarna och besatte viktiga poster. Förhandlingar om vapenvila har börjat, judarna kräver att araberna skall utlämna alla vapen, evakuera arabiska stridande grupper från staden, acceptera judiskt militärkommando, utlämna de utlänningar som har deltagit på arabernas sida. Under sådana förhållanden kan den arabiska befolkningen stanna kvar och flyktingarna kan återvända. Femton tusen araber har under de senaste dagarna flytt norr ut och över sjön, och flykten fortsätter, stora vapenlager har fallit i judarnas händer.

25 april. Efter mycket långvariga debatter har säkerhetsrådet beslutat att upprätta en kommission för vapenstillestånd i Jerusalem av de amerikanska,